

מערך למנחה - בית מדרש

"תלמוד או מעשה" –

הנחלת מסורת קהילתית 'מדור לדור'

רקע כללי:

בית מדרש זה מזמן דיון על העברת מסורת חינוכית ותפיסה קהילתית מדור לדור. כשמקבלים צוות חדש ורוצים להנחיל לו את תפיסת החינוך המקומית של הקהילה - מה חשוב ואפקטיבי יותר: למידה ושיח חינוכי או שמא יישום וקביעת נהלים.

פיתוח בית מדרש זה נעשה על רקע הצורך ללבן עם צוות ההנהלה את סוגיית המשך העברת תפיסת דרך כפר'. לאור פערים טבעיים (בחלק מהקהילות) בין שלב הלמידה לבין ההידרשות ליישום – דף לימוד זה יאפשר שיתוף בתובנות וחידוד האחריות לכך.

יעדים

1. סוגיות מרכזיות לבית המדרש: (סביב איזו שאלה רצינו להפך איזונים...)

- איך מנחילים תפיסת חינוך – איך מנחילים מורשת בין-דורית?
- האתגרים והסכנות שבהעברה הבין-דורית
- על מה שמים את מרכז הכובד בהנחלה של מורשת/תפיסה - על הלמידה או על היישום?

2. מרכיבי תפיסה שניתן לקדם באמצעות בית המדרש:

- כללי – על הטמעת התפיסה באופן כללי.

3. ההישג הנדרש:

- המשתתפים יערכו רפלקציה על תהליך הלמידה שלהם (בתי המדרש וכיו"ב)
- המשתתפים יוכלו לגזור מתוך הנלמד והנאמר בבית המדרש עקרונות לקביעת אפיקי הלמידה שאיתם הם יעבדו עם הצוותים - יהיו מחויבים לעיצוב שנה"ל הבאה במינון נכון בין למידה ויישום.

מתווה בית המדרש [הצעה]

פתיחה כללית:

בבית מדרש זה נעסוק ב-2 סוגיות שמשלימות זו את זו.

- ננסה להסתכל אחורה על כלל בתי המדרש שקיימנו ונבחן מה מהות תהליך הלמידה שאנחנו מקיימים בחדר הזה – האם באמת פיתוח "שיח" הוא כ"כ משמעותי ולמה?

- האתגר המשותף שלנו הוא הנחלת תפיסת 'דרך כפר' הייחודית לקהילה כך שהיא תישאר באופן חי וחיוני בקהילה לאורך זמן. בבית מדרש הזה ננסה לבחון איך מעבירים מורשת/מסורת בין-דורית. נתרחק קצת וננסה לבחון איך הנחלת המסורת של "תורה מסיני" התבצעה וננסה לבדוק איך זה מתקשר למשימה שלנו כצוות מוביל.

חלק א:

טקסט 1: משה קיבל תורה... (מסכות אבות, א', א')

הערה למנחה: מומלץ לפצל את הטקסט ל-2 בעת הקריאה.

רקע כללי: יש פה תיאור ציורי המתאר כיצד הועברה המורשת (מסגרת לעם, הבניה של כללים ואמות מידה) מדור לדור. מעין MANUAL לאיך מעבירים מורשת, בואו ננסה לראות האם ואיך זה קשור אלינו.

מֹשֶׁה קָבַל תּוֹרָה מִסִּינִי,
 וּמִסְכָּרָה לִיהוֹשֻׁעַ,
 וִיהוֹשֻׁעַ לְזִקְנִים, וְזִקְנִים לְנָבִיאִים,
 וְנָבִיאִים מִסְרֻה
 לְאַנְשֵׁי כְּנָסֶת הַגְּדוֹלָה.

שאלות אפשריות על הטקסט:

- למה מציינים לנו את כל ההעברות האלה?
- האם יש הבדל בין המקבלים והמוסרים השונים?
- מה הסכנה והאתגר בתהליך העברה כזה? (עשוי להיווצר פחת מסוים – כלומר חלקים עשויים להישמט בדרך; עשוי להפוך להיות שטוח- פחות מהות ויותר טכנוקרטיה; עשוי להיות פחות מדויק – פתוח לפרשנויות ואפילו לסילוף; ככל שמתרחק – פחות חיבור אישי ואוטנטיות ותחושה שזה "שלי").

הם אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים,
 הָיוּ מְתוּנִים בְּדִין,
 וְהַעֲמִידוּ תִלְמִידִים הֶרְבֵּה,
 וַעֲשׂוּ סֵגָל לַתּוֹרָה.

שאלות אפשריות על הטקסט:

- מה זה 3 הדברים האלה? (אולי זה עקרונות אצבע לאיך מעבירים תפיסה שתיתפס בחיים?)
- למה הם נאמרו?
- מה המשמעות של כל אחד מהכללים האלה?
- הוו מתונים בדין – למה לדעתכם זה נקבע? האם יש פה ויתור על סטנדרטים לטובת "גזרה שהציבור יכול לעמוד בה"?
- העמידו תלמידים הרבה – האם אין פה ויתור על איכות לטובת כמות? מה דעתכם על זה? האם זה באמת אפקטיבי ונכון בשביל העברת מסורת?

- ועשו סיג לתורה – על מה נכון לשים יותר דגש בהעברת מורשת – על החזון הגדול או על הפרקטיקה?

חלק ב:

מעבר מחלק א' לחלק ב': בחלק הקודם סקרנו את התהליך וכמה 'כללי' אצבע' לאיך מעבירים מורשת (מדור לדור) ואיך מייצרים מסגרת כללית כך שהמורשת תהפוך לתורת חיים. בחלק זה נבקש להתמקד באיך הם "מסרו את זה" ואיך **"מעמידים תלמידים הרבה?"** – מה השיטה? דגש על הידע? דגש על הלמידה? דגש על היישום?

טקסט כותרת :

"תלמוד גדול או מעשה גדול" (הכותרת בדף)

הרחבה למנחה: הכותרת לקוחה מתוך מסכת קידושין דף מ' ע"ב, ומתארת מחלוקת בנושא.

שאלה למשתתפים:

- מה דעתכם? תלמוד גדול או מעשה גדול?
- כשמעמידים תלמידים הרבה – על מה צריך לשים יותר משקל? לימוד או יישום?

טקסט 2-3 (מומלץ לקרוא רק את אחד מהם)

שני הטקסטים שמים משקל גדול מאד על התלמוד ומרחיבים על חשיבותו.

אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה קבעת עתים לתורה עסקת בפריה ורביה צפית לישועה פלפלת בחכמה הבנת דבר מתוך דבר: (שבת לא ע"א)

כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורין בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כחו אפילו היה עני המתפרנס מן הצדקה ומחזור על הפתחים ואפילו בעל אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנאמר והגית בו יומם ולילה; (הלכות תורה פ"א ה"ח)

שאלות אפשריות:

- לנסות להסביר את הטקסט.
- למה לדעתכם נותנים כל כך הרבה משקל ללימוד?
- בטקסט מהלכות תורה – למה לדעתכם יש חשיבות שכל אחד ילמד?
- בטקסט ממסכת שבת - מתאר את סדרת השאלות שנישאל ועליהם נימדד אחרי המוות. נדמה שרק ה"פריה ורביה" זה עניין פרקטי, שאר הדברים שעליהם אנחנו נמדדים קשורים ללמידה ולעיסוק בחכמה. (אפילו "הבנת דבר מתוך דבר" – נוגע לעניין של הבנה ולא כתוב "הבנת דבר מתוך דבר ופעלת בהתאם....") – למה שמים דגש כל-כך גדול על למידה, ועוד לאחר המיתה- אדם נמדד על הלמידה שלו ולא על המעשה שלו??

טקסט 4: "כל שחכמתו מרובה ממעשיו" (אבות, ב, כ"ב) –

הוא היה אומר, כל שחכמתו מרבה ממעשיו, למה הוא דומה, לאילן שענפיו מרבין ושרשיו מעטין, והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו... אבל כל שמעשיו מרבין מחכמתו, למה הוא דומה, לאילן שענפיו מעטין ושרשיו מרבין, שאפלו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזין אותו ממקומו,

שאלות אפשריות:

- "מה המשמעות של "ענפים"? מה המשמעות של "שורשים"?
- מה המשמעות שהרוח לא מצליחה להזיז את העץ ממקומו? חיסרון/יתרון?
- עד כמה יש ערך בר קיימא בתהליך הנחלת תפיסה ("העמידו תלמידים הרבה") - ללימוד שעומד בפני עצמו?
- עד כמה יש ערך בר קיימא בתהליך הנחלת תפיסה ("העמידו תלמידים הרבה") - למעשה שעומד בפני עצמו?

טקסט 5: בן גוריון על "דיבור צמוד למעשה"

"ואשר לחזון חיי - אומר לך האמת הפשוטה: חיי עוצבו על ידי ספר הספרים ועל ידי חיי בארץ. כל מה שאני יודע הוא פרי לימוד התנ"ך שעיצב תפיסתי על חיי עמנו על חיי המין האנושי, ומניסיוני בארץ במשך קצת יותר משישים שנה - קבעתי כל "הפילוסופיה" שלי. הדבר העיקרי שלמדתי מהחיים בארץ הוא: שדבור שאינו צמוד למעשה - אין לו ערך. זוהי אמת פשוטה - אבל חיונית, ולא רבים מבינים חשיבותה".
 (דוד בן גוריון, מתוך: מכתב לליאה אידלמן, אמו של שומר ראשו של בן-גוריון ומפקד חוליות האבטחה - אהרן אלדן, 13.06.196)

שאלות אפשריות:

- עד כמה אתם מרגישים שהלמידה שהתרחשה כאן בבתי המדרש היא 'דיבור שצמוד למעשה'?
- ייתכן והלמידה והיישום הם 2 שלבים עוקבים – כלומר בהתחלה צריך ללמוד ולגבש את הפילוסופיה ואחר כך ניתן לעבור לעשייה – איפה לדעתכם הצוות שלכם נמצא? עדיין צריך ללמוד?

סיכום:

אמירת דרך כפר: האתגר הגדול שעומד בפנינו הוא איך ממשיכים לשמר ומנחילים הלאה את תפיסת דרך כפר הייחודית שלכם לדור המכונים הבא. לתפיסתנו, הלימוד חשוב אך חייב להוביל גם למעשה. יש חשיבות גבוהה לחיבור תמידי לחזון ולתפיסה הוליסטית ושלמה, אך צריך לעגן אותה גם ביישומים קהילתיים ואישיים לכל מחנך כך שבתוך העומס, ההצפה והתנדודות שבעבודה החינוכית, הדברים ייטמעו לאורך זמן ויעצבו את ה-DNA הן של המחנך והן של הקהילה. הלמידה צריכה להיות תמידית וספירלית – כל שנה לחזור מחדש. בדומה למשפט של הרקליטוס (פילוסוף יווני מהמאה ה-6 לפנה"ס) "**אין נכנסים לאותו נהר פעמיים**" – אנו מאמינים כי הבן אדם משתנה וגם הנהר הוא אף פעם לא אותו נהר... המפגש שלנו עם הלמידה היא כל פעם מחודשת ומרעננת ומגיעה לעומקים נוספים. אתם כצוות מוביל צריכים להידרש שוב ושוב על איך הופכים את התפיסה ל"תפיסת חיים".

סבב שאלות: נבקש מכל משתתף לציין שאלה אחת שאיתה הוא יוצא מבית המדרש.